

Asia: VN/25888/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi sosiaalihuoltolain, vanhuspalvelulain ja asiakasmaksulain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Pidätekö kannatettavana, että teknologisten ratkaisujen käyttämisestä sosiaalihuollon palveluissa säädettäisiin uudessa 47 §:ssä esitetyllä tavalla?

Kyllä

Jos kyllä, voitte esittää asiaan liittyvät näkökohtanne.

Suomen Reumaliitto ry (jäljempänä Reumaliitto) pitää tärkeänä, että sosiaalihuollon teknologisia ratkaisuja ohjataan selkeällä lainsäädännöllä. Tämä turvaa asiakkaiden yksilölliset tarpeet, oikeudet ja yhdenvertaisuuden. Teknologian roolin on oltava asiakkaan osallisuutta ja turvallisuutta tukeva. Se ei saa korvata inhimillistä hoivaa tai vuorovaikutusta.

Reumaliitto kiinnittää huomiota siihen, että sääntelyn toimeenpano voi käytännössä jäädä epätasaiseksi, koska palvelunjärjestäjillä on laaja harkintavalta. Tämä voi johtaa asiakkaiden eriarvoiseen kohteluun eri hyvinvointialueilla.

Teknologian käyttöönotto edellyttää riittäviä resursseja myös palvelunjärjestäjiltä. Kustannukset, henkilöstön koulutus ja järjestelmien jatkuva ylläpito voivat muodostaa merkittävän haasteen erityisesti taloudellisesti kuormittuneilla hyvinvointialueilla. Teknologian tulee tukea henkilöstön työtä eikä lisätä kuormitusta ilman vastaavia resursseja.

Jos ei, voitte esittää vaihtoehtoisia ratkaisumalleja ja muut asiaan liittyvät näkökohtanne.

-

Pidätekö kannatettavana, että teknisestä valvonnasta sosiaalihuollon toimintayksikössä säädettäisiin uudessa 48 §:ssä ehdotetulla tavalla?

Kyllä

Jos kyllä, voitte esittää asiaan liittyvät näkökohtanne.

Reumaliitto kannattaa esitystä, sillä se tuo kaivattua selkeyttä teknisen valvonnan sääntelyyn ja vahvistaa asiakkaiden oikeusturvaa. Valvonnan tulee kuitenkin olla oikeasuhtaista, läpinäkyvää ja selkeästi rajattua, ja sen toteuttamisessa on kunnioitettava perus- ja ihmisoikeuksia. Valvonnan toteutuksessa on noudatettava voimassa olevaa tietosuojalainsäädäntöä.

Jos ei, voitte esittää vaihtoehtoisia ratkaisumalleja ja muut asiaan liittyvät näkökohtanne.

-

Esityksessä ehdotetaan, että asiakkaalta ei pyydetä suostumusta teknologisen ratkaisun käyttöönottoon, vaan asiakkaan mielipide otetaan huomioon osana asiakasprosessia (palvelutarpeen arviointi, palvelusuunnitelma, päätös). Kannatatteko tätä ehdotusta? (HE-luonnos kappale 2.6)

Ei

Jos kyllä, voitte esittää asiaan liittyvät näkökohtanne.

-

Jos ei, voitte esittää, miksi asiakkaalta pitäisi pyytää suostumus ja muut asiaan liittyvät näkökohtanne.

Reumaliitto katsoo, että asiakkaalta tulisi aina pyytää suostumus teknologisen ratkaisun käyttöönottoon erityisesti, jos ratkaisu vaikuttaa yksityisyyteen, turvallisuudentunteeseen tai itsemääräämisoikeuteen. Suostumuksen merkitys korostuu erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien, kuten iäkkäiden, muistisairaiden tai toimintakyvyltään heikentyneiden henkilöiden kohdalla. Pelkkä mielipiteen huomioon ottaminen ei riitä turvaamaan asiakkaan oikeuksia.

Asiakkaan osallisuus ja itsemääräämisoikeus toteutuvat aidosti vain, jos hän saa ymmärrettävää tietoa käytettävästä teknologiasta, sen tarkoituksesta ja vaikutuksista omaan arkeensa. Asiakkaalla on oltava mahdollisuus kieltäytyä teknologian käytöstä, jos se ei tunnu hänelle sopivalta tai turvalliselta. Teknologisten ratkaisujen ei tule ohittaa asiakkaan tahtoa, vaan niiden käyttöönoton tulee perustua vapaaehtoisuuteen ja tietoperusteiseen suostumukseen. Tämä on erityisen tärkeää sen varmistamiseksi, että teknologia ei aiheuta epävarmuutta, turvattomuutta tai kokemusta kontrollista asiakassuhteessa.

Pidätekö kannatettavana, että teknisestä valvonnasta sosiaalihuollon toimintayksikön yhteisissä tiloissa säädetään?

Kyllä

Jos kyllä, voitte esittää asiaan liittyvät näkökohtanne.

Reumaliitto pitää tärkeänä, että teknisestä valvonnasta säädetään lainsäädännössä. Selkeä sääntely parantaa asiakkaiden ja henkilöstön oikeusturvaa sekä tuo kaivattua ohjausta valvonnan käyttöön.

Jos ei, voitte esittää, miksi teknisestä valvonnasta ei pitäisi säätää ja muut asiaan liittyvät näkökohtanne.

-

**Missä tilanteissa katsotte, että toimintayksikössä olisi tarpeen käyttää tallentavaa kameravalvontaa?
Millainen prosessi liittyy tallentavan kameravalvonnan käyttämiseen**

Yhteisten tilojen valvonta voi lisätä turvallisuutta esimerkiksi yöaikaan tai tilanteissa, joissa asiakkaalla on kohonnut kaatumis- tai katoamisriski. Valvonta ei saa koskaan kohdistua yksityisiin tiloihin, kuten asuinhuoneisiin tai saniteettitiloihin. Tämä rajausta on keskeinen yksityisyyden ja perusoikeuksien turvaamiseksi. Myös vierailijoiden yksityisyys on huomioitava.

Valvonnan tulee aina olla oikeasuhtaista, ajallisesti ja alueellisesti rajattua sekä selkeästi perusteltua. Palvelunjärjestäjän vastuulla on arvioida valvonnan tarpeellisuus tapauskohtaisesti ja dokumentoida se asianmukaisesti. Tietosuojalainsäädäntöä on noudatettava, ja asiakkaiden sekä omaisten on saatava ymmärrettävää tietoa valvonnan tarkoituksesta, laajuudesta ja toteutustavasta.

Tallentava kameravalvonta voi lisätä turvallisuuden ja luottamuksen tunnetta, mutta sen käyttö on toteutettava ihmisarvoa kunnioittavasti, läpinäkyvästi ja tietosuojaperiaatteet täyttäen. Valvontaa ei tule käyttää vaihtoehtona riittävälle henkilöstölle tai inhimilliselle huolenpidolle.

Pidättekö kannatettavana, että laissa säädettäisiin, että asiakasprosessin aikana on arvioitava teknologian hyödyntämisen mahdollisuus asiakkaan sosiaalipalveluissa?

Kyllä

Jos kyllä, voitte esittää asiaan liittyvät näkökohtanne.

Reumaliitto kannattaa, että lakiin sisällytetään velvollisuus arvioida teknologian hyödyntämismahdollisuudet asiakasprosessin aikana. Arviointi tukee asiakaslähtöisyyttä, yksilöllistä palvelusuunnittelua ja resurssien tarkoituksenmukaista käyttöä. Teknologian käyttö ei saa olla oletusarvoista, vaan sen tulee perustua siihen, että se aidosti tukee asiakkaan hyvinvointia ja osallisuutta. Arvioinnin on oltava ymmärrettävä asiakkaalle, ja tarvittaessa läheiset tulee ottaa mukaan. Henkilöstöllä on oltava riittävät valmiudet arvioida ja hyödyntää teknologiaratkaisuja, ja arvioinnin on oltava olennainen osa asiakasprosessia.

Jos ei, voitte esittää, miksi arviointivelvollisuudesta ei tulisi säätää.

-

**Pidättekö kannatettavana, että asiakasmaksulain 10 e §:ään lisätään uusi momentti, jonka nojalla turva-
auttamispalvelun toteuttamisesta osana kotihoitoa voidaan periä maksu?**

Ei

Jos kyllä, voitte esittää asiaan liittyvät näkökohtanne.

-

Jos ei, voitte esittää, miksi ei tulisi säätää ehdotetulla tavalla.

Reumaliitto ei pidä kannatettavana, että asiakasmaksulain 10 e §:ään lisättäisiin uusi momentti, jonka nojalla turva-auttamispalvelun toteuttamisesta osana kotihoitoa voidaan periä erillinen maksu.

Turva-auttamispalvelut liittyvät usein kiireellisiin ja ennakoimattomiin tilanteisiin, joissa asiakkaalla ei ole todellista mahdollisuutta valita tai vaikuttaa palvelun käyttöön. Palvelu on monelle ikääntyneelle tai toimintakyvyltään heikentyneelle asiakkaalle keskeinen osa turvallista kotona asumista ja siten välttämätön osa perushoivaa. Tällaisesta palvelusta perittävä lisämaksu voi vaarantaa yhdenvertaisuuden ja heikentää palvelujen saavutettavuutta erityisesti pienituloisten tai haavoittuvassa asemassa olevien kohdalla.

On olemassa todellinen riski, että maksullisuus johtaa siihen, että asiakkaat jättävät palvelun kokonaan ottamatta käyttöön tai välttelevät sen käyttöä tarpeen hetkellä kustannussyistä. Tämä voi vaarantaa asiakkaan turvallisuutta ja johtaa lopulta suurempiin kustannuksiin esimerkiksi sairaalahoitojen muodossa.

Reumaliiton näkemyksen mukaan turva-auttamispalvelujen tulisi olla maksuttomia osana kotihoidon kokonaisuutta. Mikäli maksuja kuitenkin harkitaan, niiden kohtuullisuuteen, toimeentulovaikutuksiin ja vaikutuksiin palvelujen käyttöön on kiinnitettävä erityistä huomiota, ja maksuperusteiden tulee olla läpinäkyvät ja oikeudenmukaiset.

Pidättekö kannatettavana, että teknologian huomioimiselle iäkkäiden ympärivuorokautisen hoidon henkilöstömitoituksen laskemisessa asetettaisiin maksimiraja?

Kyllä

Jos kyllä, voitte esittää asiaan liittyvät näkökohtanne.

Reumaliitto pitää kannatettavana, että teknologian huomioimiselle iäkkäiden henkilöiden ympärivuorokautisen hoidon henkilöstömitoituksen laskemisessa asetetaan selkeä maksimiraja.

Teknologia voi tukea hoitotyötä, lisätä turvallisuutta ja tehostaa toimintaa, mutta se ei voi korvata inhimillistä hoivaa, vuorovaikutusta ja läsnäoloa, jotka ovat keskeisiä iäkkäiden hyvinvoinnin ja ihmisarvon turvaamisessa. Maksimirajan asettaminen on tarpeellinen suojakeino, jolla varmistetaan, ettei henkilöstömitoitus laske liiallisesti teknologian käyttöönoton perusteella.

On tärkeää, että henkilöstöresurssit ovat riittävät myös silloin, kun teknologiaa hyödynnetään. Teknologian käyttö ei saa muodostua perusteeksi heikentää hoivan laatua tai vähentää asiakkaan oikeutta henkilökohtaiseen kontaktiin ja ihmisen tarjoamaan tukeen. Maksimiraja varmistaa osaltaan, että teknologia toimii hoitotyön apuvälineenä eikä sen korvikkeena.

Jos ei, voitte esittää vaihtoehtoisia ratkaisumalleja ja muut asiaan liittyvät näkökohtanne.

-

Jos kannatatte maksimirajan asettamista teknologian huomioimiselle iäkkäiden ympärivuorokautisen hoidon henkilöstömitoituksen laskemisessa, onko ehdotettu 0,04 mielestänne sopiva?

Kyllä

Jos kyllä, voitte esittää asiaan liittyvät näkökohtanne.

Reumaliitto pitää rajaa maltillisena. Se mahdollistaa teknologian huomioimisen, mutta säilyttää vähimmäishenkilöstön määrän asiakasturvallisuuden takaamiseksi. On kuitenkin tärkeää, että asetuksen vaikutusta arvioidaan käytännön kokemusten ja tutkimustiedon perusteella jatkossa.

Jos ei, voitte esittää vaihtoehtoisia ratkaisumalleja ja muut asiaan liittyvät näkökohtanne.

-

Pidätkö kannatettavana, että iäkkäiden ympärivuorokautisen hoidon vähimmäishenkilöstömitoitus olisi edelleen 0,6 työntekijää asiakasta kohti, jota ei voitaisi teknologioita käytettäessä alittaa?

Kyllä

Jos kyllä, voitte esittää asiaan liittyvät näkökohtanne.

Reumaliitto pitää tärkeänä, että henkilöstömitoituksen minimitasoa ei aliteta. Teknologia ei korvaa inhimillistä läsnäoloa, havainnointia eikä terveydenhuollon ammattilaisen ammattitaitoa. 0,6 työntekijän mitoitus takaa perustason hoidon ja turvan.

Jos ei, voitte esittää vaihtoehtoisia ratkaisumalleja ja muut asiaan liittyvät näkökohtanne.

-

Valmistelussa on arvioitu, että lääkehuoltoon, yöaikaiseen valvontaan ja kirjaamiseen liittyvillä teknologioilla voi olla henkilöstövaikutuksia. Näettekö, että iäkkäiden ympärivuorokautisessa hoidossa voisi vielä olla joitakin muita välittömän asiakastyön tehtäviä, joissa teknologian avulla voitaisiin vähentää henkilöstötarvetta?

Kyllä

Jos kyllä, mitä tehtäviä ne olisivat ja millä teknologialla henkilöstötarvetta voitaisiin vähentää?

Reumaliitto näkee, että iäkkäiden ympärivuorokautisessa hoidossa on joitakin välittömän asiakastyön tehtäviä, joissa teknologia voi tukea henkilöstöä ja vapauttaa aikaa muihin hoivaan liittyviin tehtäviin. Esimerkiksi digitaalinen raportointi ja kirjaaminen ääniohjauksella tai mobiililaittein, ruokailun suunnittelu ja ravitsemustiedon seuranta, etäkonsultointi lääkärin ja hoitajan välillä, turvateknologia sekä kaatumisten havaitseminen liike- ja paineantureilla voivat tuoda tehokkuutta ja tukea asiakasturvallisuutta. Myös lääkehoitoon liittyvä automaatio voi lisätä potilasturvallisuutta ja säästää aikaa hoivaan.

On kuitenkin tärkeää korostaa, että mitään näistä tehtävistä ei tule arvioida irrallaan asiakkaiden hyvinvoinnista tai yksilöllisistä tarpeista. Teknologia voi täydentää hoitotyötä, mutta sen ei tule korvata ihmiseltä saatavaa hoivaa tai vuorovaikutusta. Henkilöstövaikutuksia arvioitaessa tulee varmistaa, ettei hoivan laatu vaarannu eikä asiakaskohtaaminen vähene.

Kannustaako esitys mielestänne investoimaan uusiin teknologioihin sosiaalihuollon palveluissa (myös muissa kuin iäkkäiden ympärivuorokautisessa hoidossa)?

Kyllä

Voitte esittää teknologiainvestointeihin liittyviä näkökohtia.

Reumaliiton näkemyksen mukaan esitys voi tietyin edellytyksin kannustaa investointeihin uusiin teknologioihin sosiaalihuollon palveluissa. Teknologian käyttöönotto vaatii kuitenkin riittävät resurssit, kuten rahoituksen, henkilöstön koulutuksen ja motivaation, sekä selkeät tietoturvarakenteet asiakastietojen suojaamiseksi. Käyttöönoton ei tule aiheuttaa kohtuuttomia hallinnollisia tai taloudellisia rasitteita palveluntuottajille tai asiakkaille.

Investointien on perustuttava todettuun tarpeeseen ja niiden tulee tuottaa lisäarvoa asiakkaan palveluprosessiin, ei pelkästään tehostaa järjestelmää. Lisäksi teknologian käyttöönoton tulee tapahtua siten, ettei se lisää eriarvoisuutta eri alueiden tai asiakkaiden välillä.

Voitte esittää muut asiaan liittyvät näkökohtanne ehdotuksen vaikutuksista.

-

Mattila Maria
Suomen Reumaliitto ry